

מרץ 2018

קבורת העוברים והתינוקות הרכים בישראל

רקע

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מדי שנה, ישנם למעלה מ-700 מקרים של אבדן הריון ופטירת תינוקות רכים של זוגות יהודיים במדינת ישראל.¹ נפל הוא עובר שנפטר ברחם אמו לפני תום 22 שבועות הריון; עובר מת מוגדר כעובר שנפטר ברחם לאחר 22 שבועות; תינוק רך הוא תינוק שנפטר בטרם מלאו לו 30 ימים או ששהה באשפוז בבית חולים מיום לידתו על לפטירתו.

במסורת היהודית, עובר או תינוק שנפטר בתוך שלושים ימיו הראשונים איננו נחשב כבעל יכולת קיום ואין חובה לנהוג כלפיו במנהגי אבלות. במהלך הדורות, מקובל היה להסיר מההורים את האחריות לקבורתו. בימינו, הורים רבים מבקשים לקחת חלק פעיל בהליכי הפרידה, הקבורה וההנצחה של תינוקם.

בשנת 2002, נושא קבורת הנפלים והעוברים המתים הוסדר בחוזר 13/2002 מטעם שר הבריאות והופץ לכל בתי החולים. בחוזר נקבע כי עובר מת יירשם כ"לידת עובר מת" ויטופל בהמשך ככל נפטר (סעיף 2.4). עד לשנת 2014 ההנחיות שהופיעו בחוזר מנכ"ל משרד הבריאות קבעו כי נפלים יוטמנו באדמה בשטח בית העלמין, אך לא קבעו נהלים לגבי אופן ביצוע הקבורה לעניין ההפרדה בין הקברים וסימון הקבר. כמו כן, ההנחיות לא קבעו כללים קבירים לגבי קבורת עוברים כלל.

במציאות זו, הקבורה הייתה משתנה בין בית עלמין אחד למשנהו. בחלק מבתי העלמין העוברים נקברו בקבר אחד ויחיד ("קבר אחים"), ובחלק הקבוצה התבצעה בנפרד. כך גם לגבי תיעוד הקברים, בחלק היה תיעוד מסודר של הקבר שבו נקבר עובר מסוים, ובחלק אחר תיעוד על כך שהתבצעה קבורה בלבד (בלי פרטים לגבי הקבר).

נוסף על אלו, ההנחיות לא קבעו כי יש לאפשר להורים להשתתף בהליך ובטקס הקבורה, ולא עסקו בשאלת רצונם של ההורים לפקוד את הקבר בעתיד.

נהלי 2014

בעקבות ועדה בין-משרדית של משרד הבריאות והמשרד לשירותי דת, הנהלים חודדו במסגרת נוהל מפורט המשותף לשני המשרדים.² בין היתר, נקבעו הנהלים הבאים:

¹ למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, לוח 3.2, פורסם ב-18.9.2017.
² משרד הבריאות, חוזר 24/2014; המשרד לשירותי דת, נוהל מד-2.1.1.

1. על בית החולים חלה חובה **להציע להורים להיות מעורבים** בתיאום הליך הקבורה ואף להיות נוכחים ולקחת בו חלק פעיל לפי רצונם, ועל חברת הקדישא חלה חובה לאפשר זאת.
2. לאחר הפטירה, יועבר העובר/תינוק רך בצירוף **טופס מסירת עובר/תינוק רך**, הכולל פירוט של שם העובר, מספר ת.ז., שם בית החולים ושמו של עובד בית החולים שמסר אותו.
3. נציג חברת הקדישא מחויב **להשלים את הפרטים בטופס** ולציין בו את שמו של הנציג המקבל את עובר/תינוק רך, שם חברת הקדישא ושם בית העלמין בו ייקבר.
4. חברת הקדישא תטפל בצרכי הקבורה והטהרה בהתאם להלכה, ותקבור את העובר/תינוק רך במקום נפרד ומאובחן, באופן שיאפשר **זיהוי מדויק** של מקום קבורת העובר/תינוק רך.
5. משפחה שתהיה מעוניינת בכך, תוכל **להציב מצבה**.
6. חברת הקדישא מחויבת לנהל **רשימות ממוחשבות** של פרטי העובר/תינוק ומקום קבורתו.

בעיות וליקויים:

על אף הנהלים המפורטים, זכותם הבסיסים של ההורים, נמנעת לא פעם עקב הרגלים או תפיסת עולמם הדתית של נציגי בתי החולים וחברות הקדישא. המידע הניתן להורים חסר ולא מאפשר להורים לממש את זכויותיהם. בנוסף, חלק גדול מחברות קדישא לא מוכנות לקבור עוברים, וחלקן אינן מוכנות לאפשר להורים להיות נוכחים או שותפים בקבורה. כמו כן, לעתים הרישום נותר לקוי, ומקשה על ההורים לאתר את מקום הקבר.

דיון בועדה לצדק חלוקתי ושוויון חברתי

ביום 22 בנובמבר 2017 התקיים דיון בצדק חלוקתי ושוויון חברתי, בראשת ח"כ מיקי זוהר. הדיון עסק בשתי הסוגיות הבאות:

1. **חברות הקדישא אינן מחויבות לקבור עוברים ותינוקות רכים:** אמנם, הנהלים שתוארו מחייבים את כל חברות הקדישא אשר עוסקות בקבורת עוברים ותינוקות רכים, אך חברות הקדישא אינן מחויבות לעסוק בקבורת נפלים ותינוקות רכים ותחום זה וולנטרי במהותו. בפועל, ישנם מקומות בארץ שבהם לא נמצאה חברת קדישא שמוכנה לקבור עוברים ותינוקות רכים על פי הנהל. ואכן, בסיום הנוהל מצורפת רשימה של 74 חברות קדישא בלבד (מתוך למעלה מ-600 החברות הקיימות ברחבי הארץ), אשר הסכימו לקבל את הנוהל והכשירו חלקה לצורך קבורת עוברים ותינוקות רכים. יש לציין כי חברה קדישא יכולה לבחור לצאת מהרשימה אם חפצה בכך.

2. **המצב באזור ירושלים:** על פי נתוני הלמ"ס, אחוז הלידות של תינוקות יהודיים בירושלים עומד על כ-16.5% מסך הלידות בישראל.³ באופן משוער, סך המקרים של לידות שקטות ופטירת תינוקות רכים של יהודים בירושלים עומד על כ-15%-17% מסך המקרים ברחבי הארץ. למרבה הצער, על אף שיש בירושלים שלוש-עשרה חברות קדישא ושלשה בתי חולים גדולים שבהם יולדות תושבות ירושלים וכל ישובי הסביבה, נכון להיום, אין בעיר אף חברה שקוברת עוברים ותינוקות רכים בהתאם לנוהל הבין-משרדי. בשל היעדר פתרון הולם, נראה כי הנוהל אינו מיושם ובתי החולים מעודדים את ההורים לוותר על זכותם לקחת חלק בקבורת ילדיהם. מאז שפורסם הנוהל, פנו למרכז הסיוע של עמותת 'עֵתִים' עשרות הורים שילדו באחד מבתי החולים בירושלים, ונאלצו למצוא פתרון חלופי בכדי שיוכלו להביא לקבורה את ילדיהם ולממש את זכויותיהם. יש לציין כי על אף שנייר זה מתייחס לאזור ירושלים בלבד, מציאות זו יכולה להימצא בכל עיר ואזור בארץ, בהתאם למדיניות הספציפית של כל חברה קדישא.

מסקנות הדיון

הדיון העלה כי גם במקרים שישנה חברה קדישא שמעוניינת עוברים ותינוקות רכים, בהתאם לנוהל, הדבר לא מתאפשר לה בגלל שיקולים כלכליים. דמי הקבורה המועברים מהמוסד לביטוח הלאומי במקרים הללו אינם מספיקים על מנת לכסות את ההוצאות הללו. המוסד לביטוח לאומי חשף כי בכוונתו להשוות את התעריפים השונים של דמי הקבורה, אשר כיום מבחינים בין גילאי הנפטרים, וכן בין בתי עלמין באזורים גיאוגרפיים שונים. נציגי המוסד לביטוח לאומי טענו כי יעדכנו על יישום הפעולות בנושא זה עד ל-1.1.2018.

בעקבות הדיון

1. ח"כ מיקי זוהר הודיע בסיכום הדיון כי במידה שהנושא לא יוסדר, הוא יפעל הצעת חוק פרטית לקידום הנושא.
2. בחודש ינואר 2018 התגלה כי מהלך השוואת דמי הקבורה כשל, בעיקר בגלל לובי של חברות הקבורה שכיום מקבלות דמי קבורה בשיעורים גבוהים, אשר מהלך כזה יוביל לכך שיקבלו דמי קבורה בשיעור נמוך יותר.

³ על בסיס למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, לוח 3.11, פורסם ב-18.9.2017.